

Oponentský posudek na bakalářskou práci

Yuliya Svetlova

Молокане в Российской Империи и за Закавказских землях

UVES, FFUK, 49 s., rkp

Bakalářská práce je věnována jedné z předrevolučních ruských sekt (terminus technicus) molokánům, jejich evoluci a působnosti v (za)kavkazských zemích. Autorka se po úvodu zastavuje u pojmu duchovní křesťanství, aby pojednala o vzniku náboženského uskupení molokánů, jejich osobitostech a dějinách. Poté se věnuje jejich disperzi v Ruské říši a přesunu jejich části do oblasti jižního Kavkazu. Závěrečná kapitola je přehledem života molokánských komunit ve třech kavkazských republikách, v Gruzii, Arménii a Ázerbájdžánu. Práci uzavírá závěr a bibliografie.

Téma je v českém vědeckém prostředí téměř neznámé, přestože je pro ruský kulturní prostor příznačné. Můžeme říci, že k tématu existuje i v ruském prostředí jen velmi malé množství odborné literatury, která je z velké části předrevoluční a zastaralá, v současnosti chybí solidnější přehledová studie k tomuto tématu. Autorka se tak při svém tématu musela potýkat s velice omezenou heuristickou základnou, kterou mohla doplnit během své stáže v Ázerbájdžánu. Téma tak bylo pozoruhodnou badatelskou výzvou, která však možná svou náročností poněkud překonávala možnosti uchopení v rámci bakalářské práce.

Práce jako celek je čtivá a zajímavá. Autorka se poctivě snažila se svým tématem vyrovnat, ale přesto se nevyvarovala úskalí, které takto náročné téma přirozeně přineslo. Prvním problémem je typologie molokánů jako náboženské skupiny. Je známo, že dělení ruských „sekt“, neboli předrevolučních náboženských hnutí, která nejsou podobně jako starověrci jen pouhým odštěpením od ruského pravoslaví, ale samostatným jevem, je velice neuspokojivé. Vychází částečně z předrevolučních oficiálních („synodálních“) typologií nebo z vlastního vymezení. Ani jedno není prosto axiologie a mívá se současnými religionistickými nároky. Sem patří pojmy jako „mystické sekty“, „rationalistické sekty“, „duchovní křesťanství“, „rozkol“ a další, které spíše než o povaze jednotlivých skupin svědčí o době svého vzniku. Ruské sekty jsou velice širokým jevem: zahrnují dualistické projevy, jako jsou chlystové či skopci, judaizující elementy, či proudy protestantizující jako jsou štunda či molokáni. Ty se navíc proplétají s různými směry starověrectví, které samo zahrnuje klasické církevně-schizmatické proudy, stejně jako proudy, které rámec křesťanství již v některých aspektech překračují. Správně typologicky zařadit jednotlivé směry je úkolem, kterého se podle mého názoru ještě nikdo seriózně nezhostil. Navíc k tomuto tématu chybí dostatečná pramenná základna, častokrát nemáme základní údaje o vzniku či povaze jednotlivých hnutí, která se v důsledku letitého státního pronásledování skrývala před badateli. Vážím si autorčiny snahy se v problematice orientovat, ale obávám se, že bez širší základny v moderní religionistické literatuře a bez potřebných zdrojů je každý takový pokus odsouzen přinejmenším k částečnému nezdaru.

Molokáni se zdají patřit právě k „protestantizujícímu“ typu předrevolučních ruských náboženských hnutí. Nicméně pro toto tvrzení bychom museli mít víc argumentů než autorka přináší. To je první skutečná výtka k práci: bylo by potřeba shromáždit více svědectví o „teologii“, náboženském životě a praxi molokánů, abychom je mohli takto zařadit.

Bohužel právě práce s dostupným zdroji je jednou z hlavních slabin práce. Autorka by měla pracovat s větším množstvím zdrojů a nakládat s nimi kriticky. Ve skutečnosti své zdroje pouze převypravuje, jako by všechny hovořily stejnou řečí, ať už se jedná o samotná svědectví molokánů, synodální zprávy či dokonce sovětské (a priori protináboženské) zdroje. V další práci s tématem se bude muset naučit vypovídající hodnotu těchto zdrojů odlišovat a ke všem bez rozdílu zaujímat kritický postoj. Jako badatel si bude muset vytvořit určitý model, který se bude za pomoci zdrojů snažit obhájit či popřít. Nedostatek zdrojů vedl zvláště v poslední třetině práce k jevu, který je v akademické práci nepřijatelný: celé strany a kapitoly se opírají o jeden zdroj, či dokonce není zjevné, odkud autorka své informace čerpala.

Výše zmíněná práce se zdroji tak vede k teozovitosti, frázoovitosti a velké obecnosti práce. To působí na čtenáře nepřesvědčivě. Je potřeba zahrnout více faktů, které lze čerpat z různých zdrojů (sčítání lidu, historické práce, memoáry apod.). Domnívám se, že při absenci zdrojů přímých by tyto mnou zmíněné dopomohly k větší vědecké hodnotě práce. Problémem je i technická stránka citování: špatně jsou citovány biblické texty, práce z časopisů a sborníků jsou citovány jako monografie. Autorka měla zahrnout svůj terénní průzkum, ale i ten musí mít své parametry (nahrávky, fotografie, doklady), aby byl pro akademickou práci použitelný.

Jak jsem již zmiňoval, vážím si jak volby náročného tématu, tak poctivosti autorky při snaze o jeho zpracování. Nicméně práce v současném stavu je spíše základem, který by měl být doplněn a zformován do skutečně akademického útvaru. Snad by více času a konzultací s odborníky tento základ do kýženého stavu přivedlo. Ve svém hodnocení zobecňuji výše uvedené faktory, především náročnost tématu, stejně jako skutečnost, že se jedná o bakalářskou práci, tedy první pokus o vytvoření akademické práce na půdě UK.

Hodnocení:

Bakalářská práce Yiliyi Svetlové odpovídá nárokům kladeným na tento typ absolventské práce, doporučuji ji k obhajobě a hodnotím velmi dobře.

V Praze 31. srpna 2020

doc. PhDr. Hanuš Nykl, Ph.D.